

Poštnina plačana v gotovini.

122/39

Angela miru oskublajo

Vzajemna Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

ŠTEV. 2 ~ FEBRUAR 1939 ~ IZHAJA MESEČNO ~ LETO III

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3. Poštni čekovni račun 12.048.
Telefon interurban št. 5. Brzjav: Kodes Prevalje.

**Osrednja pisarna in centralno
skladišče v Prevaljah**

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadrugnih domov v
Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih
cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene
podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja
se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse
ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. —
Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni
kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

VEDNO DOBRO

*boste oblečeni če kupite
blago za obleke, plašče
in manufakturno blago
sploh pri nas. Nudimo
ogromno izbiro, smo
najcenejši dobavni vir*

MANUFAKTURA NOVAK

*LJUBLJANA
KONGRESNI TRG
pri nunski cerkvi*

VSAKDANJE MODROŠTI

*Nikdar ne poskušaj, ljuba žena, poboljšati moža. Če
se njegovi materi ni posrečilo, se tudi tebi ne bo.*

*Samo ena stvar je še strašnejša od ženskega spomina:
moževa pozabljivost.*

*V napakah drugih iščemo navadno opravičilo za svoje
lastne.*

*Varujte se mučenikov! Kajti ti se radi maščujejo nad
plemenitimi.*

Lahko je ljubiti ljudi na drugem koncu sveta.

Takt opazimo šele, kadar ga pogrešamo.

*Takt pomeni besedo, kretnjo, molk na pravem mestu
in ob pravem času.*

*Angleški kralj Edvard je veljal kot zelo takten človek.
Ko je perzijski šah jedel pri njem beluši (Spargel), je od-
gržnil vsaki glavo, konce je pa metal za stol. In kralj
Edvard je storil isto, ne da bi trenil z očesom.*

EKSPRES KAVA

po din 1.50 iz lastne pražarne

IVAN PEZDIR

Ljubljana-Gradišče 2, telefon 21-42

Mestna hranilnica

v Mariboru, Ocožnova ulica 2

*sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice
in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje.
Za vse obveznosti jamči mestna občina mari-
borska z vsem svojim premoženjem in vso
davčno močjo.*

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Ustanovljena 1862

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

*ima največjo zalogo zabavnih, stro-
kovnih in učnih knjig. Pri gotovem
jamstvu se dovolijo odplačila. Izvr-
šujejo se vsa naročila na tu- in ino-
zemske časopise.*

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16

Slovenska politika, Cankar in socialisti

Pretežna večina slovenske inteligence je bila v decembru vsa zamišljena v pravilno glasovanje. Odločila se je tako, da jo je »Slovenec« prav odkritosrčno pohvalil:

»Volilni zagon je bil tako mogočen, da je potegnil s seboj tudi mnogo takih, ki sicer ne pripadajo ne naši kulturni, ne politični skupini... videli in slišali smo glasovati najodličnejše predstavnike našega znanstvenega življenja in naše omike, naših kulturnih ustanov in središč od univerze do ljudskih šol.«

Zato je razumljivo, da ta inteligenca ni utegnila misliti na Cankarjev jubilej v decembru, da se Oton Župančič ni mogel spomniti na njegove »Hlapce« na jubilejni dan, ki se je slučajno skladal z dnevom volitev, in da prihajajo Cankarjeve oficijelne in oficiozne proslave šele v pustnem času na vrsto. Govorniki na teh proslavah in pismarji v učenih revijah skrbno pazijo na to, da pokažejo Cankarja takega, kakor ni bil, da predstavljajo Cankarja kakor človeka, ki ni živel s slovenskim ljudstvom, temveč je visel nekje v zraku in živel sam svoje življenje. Vsi ponavljajo eno samo misel, da je bil Cankar samo umetnik in nič drugega, kakor je za »Dom in Svetom« zapisal »Slovenec« te dni.

Nič jih ne moti pri tem poslu, da s tem očitno ponarejajo podobo Ivana Cankarja, ki je nekoč sam ocenil svoje umetniško delo v primeri s prosvetnim delom socialističnega delavstva tako-le:

... »Danes so tisti delavci strokovno in politično organizirani, stojé v kulturnem oziru visoko nad diplomiranimi narodnjaki; njih knjižnica je bogata in knjige niso nerazrezane, temveč doživel sem veselje, da so rabljene in posvalkane take knjige, o katerih pravijo narodnjaki, da niso pisane za ljudstvo... Tam in takrat sem videl, kaj je resnično, pogumno, vztrajno kulturno delo, ki se ne prestraši ničesar, ki nikoli ne omahuje, nikoli ne obupuje. Ob tem velikem delu se mi je zazdelo moje lastno delo zelo malenkostno in zelo malo koristno. Zakaj spoznal sem, kod vodi in kam drži edina pot do rešitve ljudstva iz tlačanstva, do rešitve kulture iz današnjega bankrota, do rešitve kulturnih delavcev iz zaničevanja in ponižanja.«

Zakaj se vendar-le tako trudijo prikazati Ivana Cankarja samo kot »umetnika in prav nič drugega«. Ivan Cankar sam je že odgovoril: »Ljudstvo ima svojo cerkev in svojo prižnico, kakor je imelo cerkev in prižnico pred tristo leti.« — In ne gre razodevati ljudstvu razkolnika Ivana Cankarja, ki je oznanjal nazore, ki nikakor niso v skladu z njihovimi nameni; treba zamolčati tistega Ivana Cankarja, ki je zapisal:

»Zgodovina slovenskega naroda je zgodovina tlačana, hlapca, ki je služil na vekov veke in ki se je tako korenito navadil služiti, da mu je prešlo suženjstvo v meso in kri. Stoletja je služil politično in družabno tistemu go-

spodarju, ki mu je bil najbližji; stoletja je romal v noči in mraku njegov zaslužjeni duh po cesti, ki vodi v Rim.«

Ta burka z Ivanom Cankarjem kot »umetnikom in prav nič drugega« je že stara. Še, ko je živel, so jo hoteli igrati. Zanikati Ivana Cankarja enostavno ni mogoče, zatajiti, da je sploh živel in pisal, ne gre, zato je pa treba poskusiti, da se zatajé vsaj njegovi nazori. Občudujmo Cankarjev jezik in slog, toda Cankarjeve ideje pokopljimo, ker nam ne gredo v račun!

Ko je naše delavsko izobraževalno društvo »Vzajemnost« v Ljubljani 1913. leta priredilo Cankarjevo predavanje »Slovinci in Jugoslovani«, je »Slovenec« z dne 14. aprila 1913. zapisal:

»Politik Ivan Cankar ravno ni, zato tudi njegove politične nazore ne jemljemo resno.«

»Slovenski Narod«, ki ga je takrat urejeval stari Tavčar, je s svoje strani pomagal »Slovincu«:

»Razume se samo ob sebi, da je občinstvo pričakovalo, da mu bo pisatelj Cankar v idejnem in estetičnem nazoru nudil s svojim predavanjem izreden užitek. Toda poslušalci niso prišli na svoj račun. Zabavali so se pač ob raznih bolj ali manj uspelih šlagerjih, estetičnega užitka pa jim Cankarjevo predavanje ni nudilo nobenega. Sicer pa, ali sploh smemo imenovati Cankarjeva izvajanja predavanje? Cankar je podal nekaj svojih misli in jih garniral z nekaterimi dovtipi in »šlagerji«, o katerih duhovitosti ali banalnosti bi se dalo še prepirati — in to bi naj bilo predavanje uglednega sodobnega slovenskega pisatelja, namenjeno inteligentnemu slovenskemu občinstvu?«

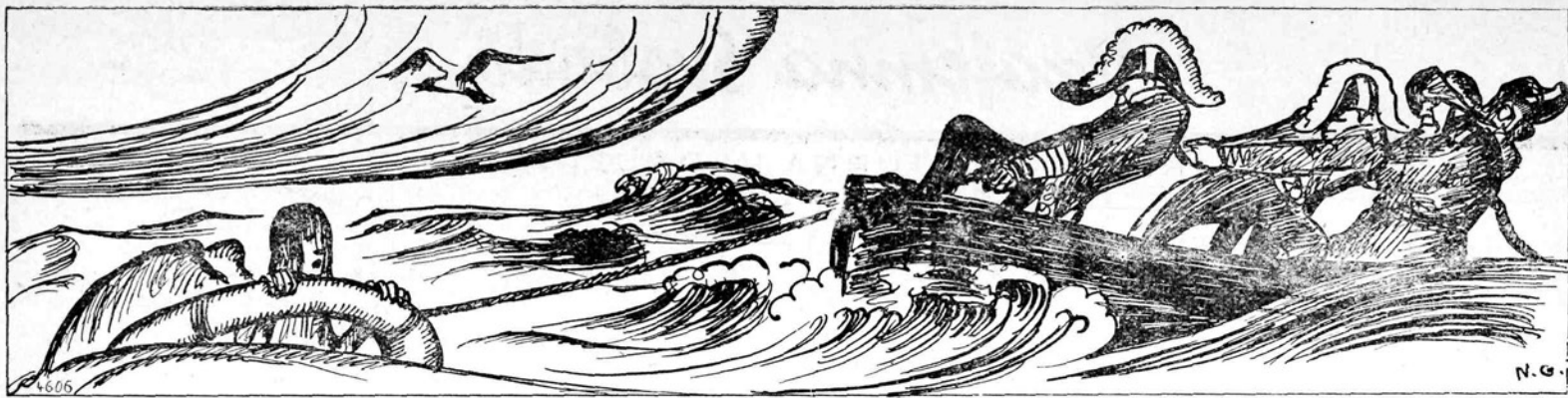
Zakaj je odpravil »Slovincu« Cankarja kot neresnega človeka in zakaj se je stari Tavčar jezil nanj, da si s takim neestetičnim predavanjem sploh upa nastopiti pred »inteligentnim« slovenskim občinstvom? Zakaj so ga hoteli eni kaker drugi spraviti nazaj na pota čistega »umetnika in prav nič drugega«?

Ker jim niso šli v račun njegovi nazori, ker so bili oboji tako zaljubljeni v rajnko Avstrijo, ki je radi tega predavanja dala po svojih oblasteh razpustiti naše društvo »Vzajemnost«, Cankarja pa je povabila na sodišče.

Kajti Ivan Cankar je tako jasno izrazil svoje misli o Avstriji in jugoslovanstvu, da nikakor niso mogle biti vseč ne Avstriji, ne Avstrijem; avstrijsko sta pa takrat mislili obe meščanski stranki (z izjemo mladih naprednjakov) pri nas, samo socialna demokracija se je jasno izrekla za zedinjenje južnih Slovanov izven habsburškega okvirja.

Ko je Ivan Cankar osmešil politiko Avstrije proti Jugoslovanom, je rekel:

»Za človeka z maturno kmečko pametjo, ki bi prav nič ne vedel, kaj je diplomacija, kaj politika in kaj državni pravdnik, bi ne bil jugoslovanski problem kar nič kom-

Angela miru rešujejo

pliciran in bi sploh noben problem ne bil. Tak človek bi rekel: »Če mislijo ti štirje narodi, da so si sorodni in da bi najlažje in najboljše živeli, če bi bili združeni, naj se zgodi po želji, naj si v božjem imenu zgradé zvezno republiko jugoslovansko!« — Tako bi govoril človek, ki se svoj živ dan ni pečal z evropsko politiko, z avstrijsko še posebno ne. Tak človek z maturno človeško pametjo pa bi moral obsoditi in zavreči tudi ves sedanji ustroj človeške družbe.«

In Ivan Cankar je nadaljeval:

»Ta najnaravneša rešitev jugoslovanskega vprašanja se nam zdi doslej še utopija. ... Utopije pa imajo že od nekdaj to čudno lastnost, da se po navadi uresničijo.«

Nato je smešil pristaše nasilne politike in rekel:

»Če bi sedel na Dunaju namesto grofa Berchtholda kak angleški državnik, bi bil po prvi srbski zmagi (mišljena je balkanska vojna, op)... iz Zagreba napodil Cuvaja kakor garjevega psa, v Bosni bi parlament smel biti parlament tudi takrat, kadar ne parira. Dalmatinci bi smeli razobesiti pisanega platna, kolikor jim drago, na Slovenskem pa bi še ne smel biti veleizdajalec vsak nattrkan dacar, če po jugoslovansko kihne. Tako bi ravnal angleški državnik in bi mislil, da je moder. Avstrijsko-ogrski državniki pa ravnajo narobe in najzvestejše priznane in v ognju preizkušene patriote, namreč Slovence in Hrvate pehajo z vso silo v iredento... Mati Avstrija bi storila pametno, če bi prinesla v hišo nekaj luči, da bi otroci ne gledali skozi okno. Ali namesto da bi tako storila, se žene in trudi, da bi upihnila še tisto luč, ki sije zunaj, ter podi otroke od okna.«

Ivan Cankar je rekel, da bo ravno ta neumna nasilna politika pripomogla k temu, da bo proti svoji volji »vtelesila jugoslovansko utopijo.« — »Vse se vrši po naukih Heglove dialektike, kadar doseže neumnost svoj višek, se prevrne v modrosti.« Pri tem je pa svaril, da ne smejo biti Slovenci ilirsko sentimentalni, da se morajo zavedati, da gre le za politično združitev enakopravnih bratskih narodov. Pohvalil je prizadevanja jugoslovanskih social-demokratskih strank v tem smislu, grajal ozkosrčnost tedanje SLS, zavrnil pa vse tiste, ki politično združitev zamenjavajo z enotnim »jugoslovanskim jezikom«:

... »Kakor ste videli, sem smatral jugoslovanski problem za to, kar je: namreč za izključno političen problem. Za problem razkosanega plemena, ki se v življenju človeštva ne more uveljaviti, dokler se ne združi v celoto. To je vse! Kakšno južnoslovansko vprašanje v kulturnem ali celo jezikovnem smislu sploh ne eksistira. Morda je kdaj eksistiralo; toda rešeno je bilo takrat, ko se je jugoslovansko pleme razcepilo v četvero narodov s četverim, čisto samostojnim kulturnim življenjem. Bodi tega kriva zgodovina, bodi kriv kdorkoli — jaz, ki dejstvo konstatiram, ga čisto gotovo nisem zakrivil.«

Zato je bil Ivan Cankar »neresen« in »banalen«, dokler je živel, po smrti pa samo »umetnik in prav nič drugega.«

»Samo umetnik in prav nič drugega« naj bi bil tisti Ivan Cankar, ki se je 1906. leta odločil, da se tudi politično udeleži v socialni demokraciji in ki je tedaj pisal svojemu prijatelju:

»Prej sem se ukvarjal vse preveč z literaturo in literati, zdaj pa se mi gabi ta zalega; na mesto literature je stopilo življenje, na mesto literatov — ljudje.«

In je še pripomnil:

»Kraljestvo zase je literatura, pritlikavo kraljestvo, pritlikavci se grabijo tam za lase, boré se s papirnimi meči; življenje stoji za plotom in se smeje... Ne v areni literature, v areni življenja sem stal!«

Niso pokopali Cankarja, ko je še živel, kot pohujševalca, črnogleda, škodljivega pesimista, ne bodo ga pokopali po njegovi telesni smrti kot »umetnika in prav nič drugega«, na vekov veke bo dvigal slovensko ljudstvo vednik Cankar, ki je rekel:

»Jaz, ki sem bil delavec na polju slovenske kulture, sem se z dobro vestjo in z jasnim prepričanjem pridružil soc. demokraciji, komur je do prave svobode, bo storil isto! —r—

VABILO MAGDI

Magda, poj veselo, mlada si,
Magda, v tebi vroča kri kipi,
Magda, povsod se sreča ti smehlja,
Magda, življenja slast izpij do dna!

Magda, pojdi z nami v lep svet,
Magda, smehlja se sreče bujni cvet,
Magda, ne skrivaj mladosti svoje čar,
Magda, ljubezen je nebeški dar!

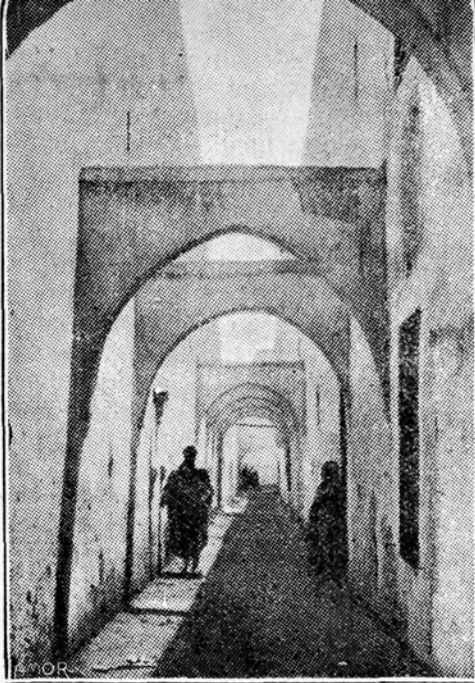
LJUBIM ...

Ljubim, oj beseda sladka,
Ljubim, hrepeneči vzdih,
v ljubezni je še večnost kratka
njej velja poslednji dih!

S teboj je vsaka misel moja,
le k tebi vleče me srce...
O, naj ostanem vedno tvoja,
še, ko me hladni grob zapre!

Tone Maček

(K Remčevi »Magdi« v Žiškovi režiji je pesnik Tone Maček napisal par popevk, katerih dve danes ponatiskujemo.)

Ulica domačinov v manjšem maroškem mestu

Ulica v tuniškem mestu Sousse

Srce francoskega imperija

Hendrik van Loon

Že v začetku tega leta so se očitno poostrila nasprotja med Francijo in Italijo radi Sredozemskega morja. V predvojni kolonialni politiki se je Francija skoro vedno srečavala z Anglijo kot nasprotnico. Italija je navadno podpirala Anglijo. Zdaj stavi Italija vedno večje zahteve, ki zadevajo Francijo in Anglijo. Bliža se obetana odločitev med velesilami na Sredozemskem morju. V dnevnem časopisju berete stalno vesti o tem. Točen pregled tega važnega problema vam bo pa dal geograf in zgodovinar Loon.

Uredništvo.

Francija je začela s svojimi akcijami v Afriki že v 16. stoletju. 1535. leta so francoski trgovci iz Dieppa ustanovili kolonije v Gvineji. Temu so sledili v krajših ali daljših presledkih nadaljnji poskusi za kolonizacijo Afrike.

Levi gornji kot severo-zapadne Afrike, proslula obala Berberov je bila nekoč pravi strah in trepet za evropske trgovske ladje. Kajti tu so križarili strašni berberski morski roparji. Kogar so ujeli, ga je čakalo več let sužnosti. Berberi so izpustili bele ujetnike šele potem, ko so njihovi svojci doma zbrali dovolj denarja za odkupnino.

Na dunajskem kongresu 1914. leta so evropske velesile sklenile, da »se mora nekaj napraviti«, da bo konec morskega roparstva v Sredozemskem morju. Seveda se pa velesile niso mogle sporazumeti, katera od njih naj dobi to nalogo, kajti zmagovalec bo gotovo obdržal zasedeno ozemlje zase, kar pa ni šlo nobenemu v račun — kakor pač običajno potekajo mednarodne diplomatske konference.

Živela sta pa dva alžirska Juda (vsa trgovina severne Afrike je bila že nekaj stoletij v rokah Judov), ki sta imela svoje terjatve do francoske vlade še iz prednapoleonskih časov. Francija jima je dolgovala plačilo za dobavljeno žito. To je bil račun, kakor se jih že od nekdanj polno kopiči po evropskih državnih pisarnah. Če bi države, oziroma narodi plačevali račune tako kakor posamezniki in ne bi delale vedno novih dolgov, bi gotovo živeli ljudje v srečnejši in varnejši Evropi.

Pri dolgotrajnih pogajanjih o tem žitnem proračunu je alžirskemu delu lepega dne zavrela kri, da je dal francoskemu konzulu zaušnico z muhovnikom. Sledila je blokada, oddan je bil en strel (najbrže čisto slučajno,

toda take stvari se dogodé vselej, kadar preže kje vojne ladje); francoska ekspedicijska armada se je pripeljala po Sredozemskem morju, 5. julija 1830. so Francozi vkorakali v Alžir, ujeli deja in ga poslali v pregnanstvo: vojna se je razvnela.

Gorsko ljudstvo je našlo svojega voditelja v osebi Abd-el-Kadra (ne zamenjati z Abd-el-Krimom, ki se je po vojni uprl Špancem!). Ta se je osvajalcem upiral petnajst let in se je vdal šele 1847. Bil je pobožen mohamedanec, prekanjen in zelo pogumen. Preden se je vdal, so mu Francozi obljubili, da mu bodo dovolili, da ostane v svoji deželi. Besede niso držali; odpravili so ga v Francijo. Napoleon III. ga je spustil na svobodo pod pogojem, da ne bo nikdar več motil miru v svoji domovini. In Abd-el-Kader je odšel v Damask, kjer je preživel zadnje dni svojega življenja s pobožnimi dejanji in v verskih premišljanjih; umrl je 1883. leta.

Že davno pred njegovo smrtjo so Francozi zadušili zadnjo vstajo v Alžiru. Danes je Alžir sestavni del Francije, njen upravni okraj. Alžirsko ljudstvo ima pravico, da voli svoje zastopnike in da uveljavlja svoje pravice v francoskem parlamentu.

Na ravnini med gorovjem Atlas in med morjem, ki ima tu ime »Tell«, pridelujejo pšenico. Na gorskih pobočjih so vinogradi; Francozi so zgradili velike naprave za namakanje zemlje, da se je pomnožil pridelek tropskega sadja. Dežela ima velike rudnike železa in bakra. Železniške proge jih vežejo z glavnim mestom Alžir, z Oranom in Bizerto, ki so glavna пристanišča v Sredozemskem morju.

Tunis, neposredno na vzhodu alžirskega departementa Constantine, je po imenu še vedno neodvisna država z lastnim drž. poglavarjem, v resnici je pa že od 1884. pod francoskim protektoratom. Ker pa Francija nima preveč prebivalstva, je med belimi priseljenci največ Italijanov. Ti morajo trdo delati, ker morajo med drugim vzdržati konkurenco tudi z Judi, ki so se v tem delu sveta naselili že pred več stoletji, ko je bil Tunis še pod Turčijo, ki jim je preskrbela tu lažje življenje, kakor so ga živeli pod kristjani v Evropi. Tudi Tunis je za Fran-

Zgoraj Alžir leta 1830, v sredi zadnji neodvisni emir Abd-el-Kader in spodaj pristanišče v današnjem Alžiru

cijo velikega gospodarskega pomena, ker ji poleg živine, sadja, žita in vina daje letno nad 300.000 ton soli.

Poleg glavnega mesta Tuniza, ki ima isto ime kakor pokrajina, je najvažnejše mesto Sfax. Pred 2000 leti je bila dežela Tunis še mnogo pomembnejša, kakor je danes; tedaj je tvorila del ozemlja, ki so ga stari Rimljani imenovali *Kartago*. Pristanišče Kartago je imelo prostora za 220 ladij; to se še danes vidi. Sicer je pa od Kartage malo ostalo, kajti če so se Rimljani česa lotili, so napravili temeljito, in njihovo sovraštvo do Kartage (ki je izviralo seveda iz strahu in ljubosumnosti) je bilo tako veliko, da niso pustili niti kamna na kamnu, ko so po dolgih vojnah osvojili mesto 146. leta pred Kristusom. Razvaline, ki leže danes nekako 5 m pod zemeljsko površino, so vse, kar je ostalo od mesta ki je v preteklih časih imelo okrog milijon prebivalcev.

Severo-zapadni kot Afrike je znan oficijelno kot neodvisni sultanat *Maroko*. Sultana imajo še. Toda od 1912. dalje je samo lutka Francije. Pomenil ni nikdar veliko. Kabili, gorsko ljudstvo Antiatlasa, so prebivali v mnogo premočnih postojankah, da bi kaj dali na od-

daljenega sultana, ki je radi varnosti potoval med dvema glavnima mestoma, med Marakešom na jugu in med Fezom na severu. Ljudje v dolini so imeli pred svojimi gorskimi brati tak strah, da si niso upali niti polja obdelovati — kajti žetve so jim večinoma pokradli.

Človek lahko načelno ugovarja kolonialnemu gospodarstvu in tudi kolonialni politiki Francije; toda, kar se tiče varnosti cest in potov, so Francozi napravili prave čudeže. Sedež vlade so preselili v *Rabat*, mesto ob atlantskem oceanu, kjer tudi francoska mornarica lahko pove svojo besedo, če bi bilo potrebno. Ne daleč od tega mesta se je *Casablanca* razvila v najpomembnejše maroško pristanišče. Rabat je oddaljen več sto kilometrov od drugega atlantskega pristanišča *Agadirja*, ki je tri leta pred svetovno vojno presenetljivo posvetil v zgodovino tiste dobe, ko je nemški cesar poslal tja oklopno ladjo, da bi opomnil Francoze, da Maroko ne sme postati drugi Alžir: to je bil dogodek, ki je mnogo pripomogel k temu, da je 1914. leta prišlo do svetovne vojne.

Naprej v notranjosti je *Sahara*, ki je skoro tako velika kakor Evropa. Razprostira se od atlantskega oceana do Rdečega morja, kjer se na drugi obali nadaljuje pod psevdonomom arabskega polotoka. Na severu meji Sahara na Sredozemsko morje (trikot Atlas z Marokom, Alžir in Tunisom tvori samo izjemo), na jugu pa na Sudan. V tej puščavi z redkimi oazami pride en prebivalec na deset kvadratnih kilometrov, praktično pomeni to, da je neobljudena. Najbolj znano nomadsko puščavsko pleme so *Tuaregi*, ki so sicer izvrstni vojaki.

Francoska tujska legija skrbi za varnost potnikov in sicer izborna. Francoski tujski legionarji se sicer včasih obnašajo malo surovo. Pa imajo tudi surov posel. Ozemlje, veliko kakor Evropa, nadzirati s peščico mož, ni ravno naloga za svetnike. Zato smemo verjeti govorici, da le redkokdaj pregovoré kakega svetnika, da stopi v to legijo. Stare karavanske poti izgublajo polagoma svoj pomen. Posebno konstruiran avtomobil nadomešča smrdeče kamele, stane mnogo manj in je za velike razdalje mnogo bolj zanesljiv. Za vedno so minili dnevi, ko se je zbralo v Timbaktu na desetisoče kamel, da so nesle soli ljudem v zapadni Sahari.

Do leta 1911 je paša vladal tistemu delu Sahare, ki meji naravnost na Sredozemsko morje. Ta paša je priznaval za svojega vrhovnega gospoda turškega sultana. Tisto leto so se pa spomnili Italijani, da je bila ta *Libija* (skupno ime za Tripolis in Cirenaiko) v starih časih dobičkanosna rimska kolonija. Pripeljali so se po Sredozemskem morju, anektirali dva milijona kvadratnih kilometrov tega ozemlja, razobesili italijansko zastavo in potem vljudno vprašali druge države, kaj mislijo o tem. Ker ni bil nihče posebno zainteresiran na Tripolisu (tu ni ne železa ne petroleja, samo pesek), so dobili dovoljenje, da smejo obdržati to novo kolonijo. Zdaj gradé ceste po Libiji in pridelajo nekoliko bombaža za tekstilne tovarne v Lombardiji.

Japonska psa

Maurice Renard

Marto je prebudilo pasje lajanje. Mnogo manjši šum bi jo zbudil. Radi zaskrbljenosti je spala lahno, napol čuječa. Naj bo njena narava še tako uravnotežena, naj ima trden značaj in miren temperament, vendar se mlado dekle ne more počutiti popolnoma mirno ponoči v samotni hiši, kjer ima za pomoč samo petnajstletno sestro in babjeverno staro služkinjo.

Psa sta lajala zunaj, vrata so bila zaklenjena. Naenkrat je Marto presenetil glas, s katerim sta lajala. To je bilo istočasno renčanje psa čuvaja, ki grozi nekomu, ki se bliža ali gre mimo, in razburjeno, tožeče cviljenje živali, ki se nečesa boji.

Marta je takoj živo razumela, da mora biti nekaj nenavadnega, in si je jasno predočila položaj. Okrog hiše —

to je bilo nedaleč od Rona — sama samota gozdov, skal in travnikov s prelazom, ki ga je križala stara cesta iz Belleya, po kateri nihče ne hodi ponoči; skratka, hiša je stala v najbolj divjem kotu Bugeya. In ena najbolj črnih jesenskih noči. Gospa Bérand, mati mladih hčerk je odpotovala zjutraj s sirom Florentom v Lyon na pogreb nekoga prijatelja. V hiši, v prvem nadstropju je ta soba, kjer so Martine oči strmele v temo. Zraven odprta soba sestre Lucije. Malo dalje soba gospe Bérand, kjer je izjemoma danes spala na zločljivi postelji služkinja Leona. Pred hišo psa, dva japonska pinča, ki sta bila malo čudne zunanosti. Florent ju je pripeljal iz Tokia. Bila sta zelo dobra čuvaja, zelo pogumna, toda nizke rasti.

Marta je s pridržano sapo poslušala njuno lajanje. Zdelo se ji je, da lajata na nekoga, ki hoče vdreti v hišo, da kličeta gospodarje in da cvilita od strahu. Vprašala se je, če ista skrivnostna stvar povzroči isto reakcijo pri evropskem psu, stegnila roko in tiho prijela za Florentov revolver na nočni omarici.

Pred seboj je videla brata, ki ga je zjutraj za šalo prosila, če ji zaupa orožje.

»Ali se ne boš bala, Marta?«

Ali se je bala? Ne... Toda zakaj ne lajata psa kakor navadno, kadar sta zavohala kako žival ali človeka?

V sošedni sobi se je zganila Lucija.

»Marta!«

Mala jo je na tiho poklicala s plašnim glasom.

»Kaj je?« je odvrnila Marta mnogo bolj mirno, kakor je bila razpoložena.

»Ali slišiš? Psa...«

»Da, čujem psa. In kaj je potem?«

V tem trenutku sta podvojila renčanje in cviljenje. Približala sta se hišnim vratom in začela močno praskati po njih. Psa sta hotela v hišo, na varno.

Tedaj se je prestrašila Marta, ki je poznala njuno hrabrost.

»Marta! O! Marta! Prižgi luč!«

»Počakaj,« je odgovorila dovolj odločno. »Saj ni nič, vendar se hočem prepričati.«

Ne da bi prižgala luč, je vstala, odprla okno, odrinila polkna, in v gosto temo posvetila proti psom s svetlimi žarki električne žepne svetilke.

Psa sta nehala praskati po vratih, dvignila glavi in ju spet poveseila pred svetlobo, ki ju je slepila.

»Inari! Tanuki! Kaj pa je?«

Ko je obrnila svetilko nekoliko stran, je videla, kako jo

gledata psa, mahata z repom in ušesi, pristrčno, toda nemirno. Milo sta cvilila.

»Inari, Tanuki, bodita tiho!«

Teh imen jima niso dali Japonci. To sta bili posebni imeni živali in božanstev hkrati. Inari je demon lisic, Tanuki demon jazbecev.

Ko se je spomnila na to, se je Marta zgrozila ob japonskih legendah. Florentova pripovedovanja so ji spet prišla na misel, strašno beganje pošasti, rojenih v daljnji fantaziji, se ji je vrtelo v glavi.

Zakaj se psa bojita? Zakaj hočeta v hišo?

Znova sta začela praskati po vratih in lajati proti Marti. Nobenega šuma. Marta je gledala in prisluškovala na vse strani v morečo tišino; niti najmanjšega šuma. Torej ni bilo nič. V tej nočni tišini bi začutila bitje, ki bi se plazilo ali lazilo... Morda se je kdo negibno skrival v temi... Kaj! Bitje, ki bi moglo spraviti v strah Inarija in Tanukija?...

Žarek električne svetilke je opisal krog sredi teme, osvetlil travo, pot, bližnjo murvo in se izgubil v neprodirni temi, kjer se je skrivala zagonetka.

Marta je spet zaprla okno.

»Prižgi luč!« je ponovila Lucija.

Marta je prižgala petrolejsko svetilko in jo postavila na nočno omarico mlajše sestre.

»Kaj imata?« je vprašala Lucija in na široko odprla oči.

»Nič! Dolg čas jima je zunaj.«

»Tako čudno lajata. Ali jima ne bi odprla? Ali se bojiš odpreti vrata?«

»Ali si neumna? Ničesar se ne bojim.«

»Vendar se mi ne zdiš mirna. Oh! Poslušaj! Tam se je nekaj zganilo!«

»To je vendar Leona!«

Res je Leona z ruto, ogrnjeno čez suhe prsi, stopila v sobo, ne da bi potrkala, s plašenim obrazom.

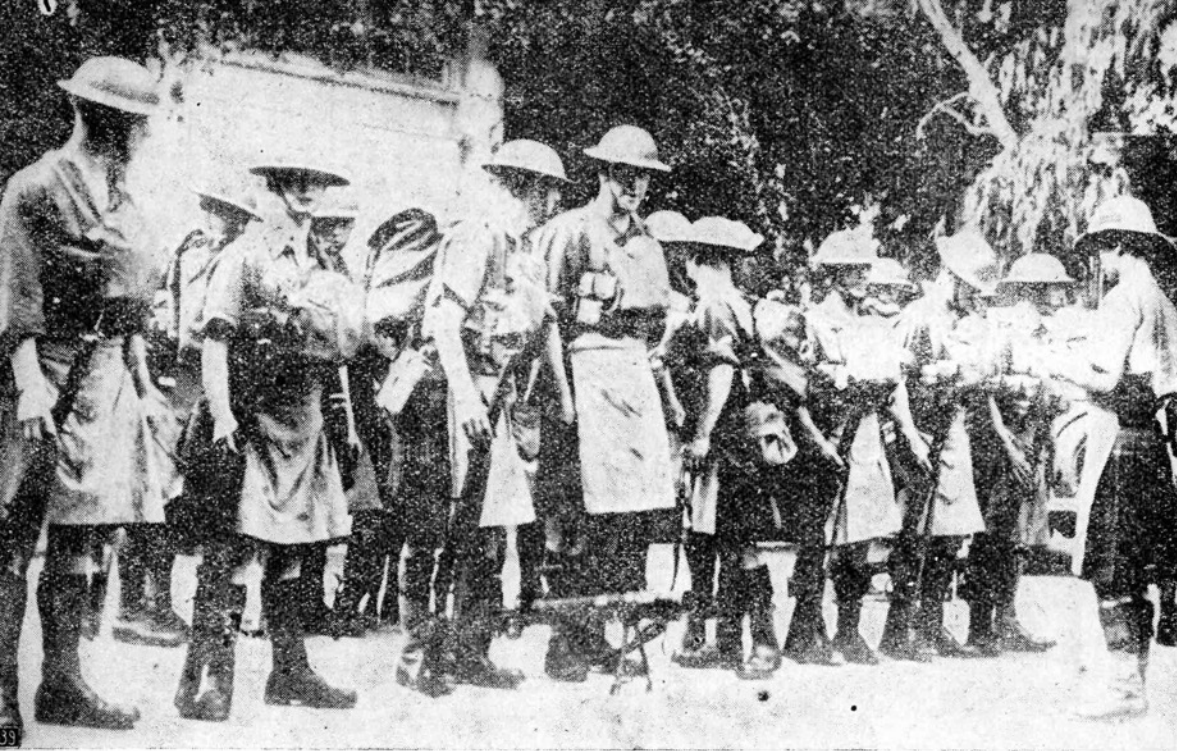
»Torej?« je dejala Marta z veselim glasom. »Ne spite, tudi vi ne? Stavim, da vas je strah pred tatovi!«

»Ne, niti najmanj se ne bojim tatov, gospodična Marta. Ne verjamem, da bi bil kdo v okolici. In četudi, saj je hiša dobro zaprta. In potem, psa ne lajata tako, kakor če bi bil človek zunaj...«

»Kaj vi ne pravite, moja uboga Leona!«

»Gospodična Marta, ali verjamete v strahove? Ali se nič ne spomnite, da se je na današnji dan, natančno pred letom dni utopil v Ronu Krístof z Julijo?«

»Prosim vas, Leona! Ne govorite neumnosti in pojdite spat!«

Palestina v ognju! Angleški vojaki vzdržujejo v tej deželi red in mir

Marta je ukazala. Leona se je mrmraje, nejevoljno umaknila. Psa sta znova praskala in še močneje klicala.

»Marta,« je nenadoma dejala Lucija, ki je sedela v postelji.

»Kaj?

»Ker psa tako silita v hišo, ali ni morda kdo v hiši?«

Marta se je zdrznila. Ta nova domneva jo je zadela v trenutku, ko je hotela pregnati mučno misel na neki obisk, ki so ga bili deležni pred tednom dni, ob izkopavanju v soseščini, sredi gozda. Odkrili so prepad, v katerem so našli okostja predpotopnih pošasti. Ni se mogla znebiti misli na ta prepad, ki je segal v še neraziskane globine; popolnoma budna je sanjala in videla pred seboj ogromnega kuščarja, ki leze iz votline, in čutila njegovo senco.

»Da bi bil kdo v hiši?« je rekla. »Pa poslušaj vendar, kdaj, kako naj bi pa prišel noter? Ti govoriš neumnosti...«

Medtem se je odločila, da gre odpret psoma, da bo z njima pregledala hišo. Radi previdnosti je še stekla v sobo po browning. V sobi je bila tema in z žepno svetilko je poiskala revolver.

Ko je prišla za orožje, jo je spreletel čuden strah, ki ji je šel do kosti. Slišala je lahen žvenket steklenic. Bliiskovito je namerila luč na toaletno mizico, ob katero je mislila, da se je zadela, pa ni opazila ničesar. Toda velika senca je vstajala iz postelje in tam, brez dvoma...

Bela senca je padla na njo in Marta je kriknila od strahu. Toda ta senca ni bila nobena druga kakor Lucija v srajci, ki jo je vsa zmedena, blede od strahu objela in tulila:

»Nekdo je pod mojo posteljo! Nekdo je pod mojo posteljo!«

Tudi psa sta tulila zunaj.

Z mirno neustrašenostjo je Marta, ki je obvladala svoje živce, hitro pograbila za revolver, se vrgla na Lucijo in z browningom v eni roki posvetila pod posteljo.

Nikogar ni bilo pod posteljo.

Nikogar za toaletno mizico.

Misel na nevidno prikazen ji je švignila v glavo.

Toda psa sta medtem utihnila.

Ko jima je Marta odprla, sta veselo bevskala, skakala od veselja in ji lizala roke.

Preiskava ni ničesar odkrila.

Čez eno uro sta Marta in Lucija spet legli v posteljo, ne da bi se kaj zgodilo.

*

Drugi dan, ko se je Florent vrnil, sta mu pripovedovali to zagonetno zgodbo.

Namesto odgovora jima je razložil časopis iz Lyona in bral:

»Potres. — Seizmografi v Franciji in Italiji so to noč zaznamovali potres. Zelo lahno se je čutil potres do Bugeya, kjer so se tresli in premikali razni predmeti, posebno postelje, kar je zelo redek pojav v krajih naše zemljepisne širine. Ta lahen potres naj nas prav nič ne vznemirja. Kaiti mi smo še dolgo dolgo pred strašnimi katastrofami, ki tako pogosto zadenejo nekatere japonske pokrajine.«

In Florent je pripomnil:

»Inari in Tanuki nista hotela v hišo. Prav nasprotno. Hotela sta, da bi jo vse zapustile.«

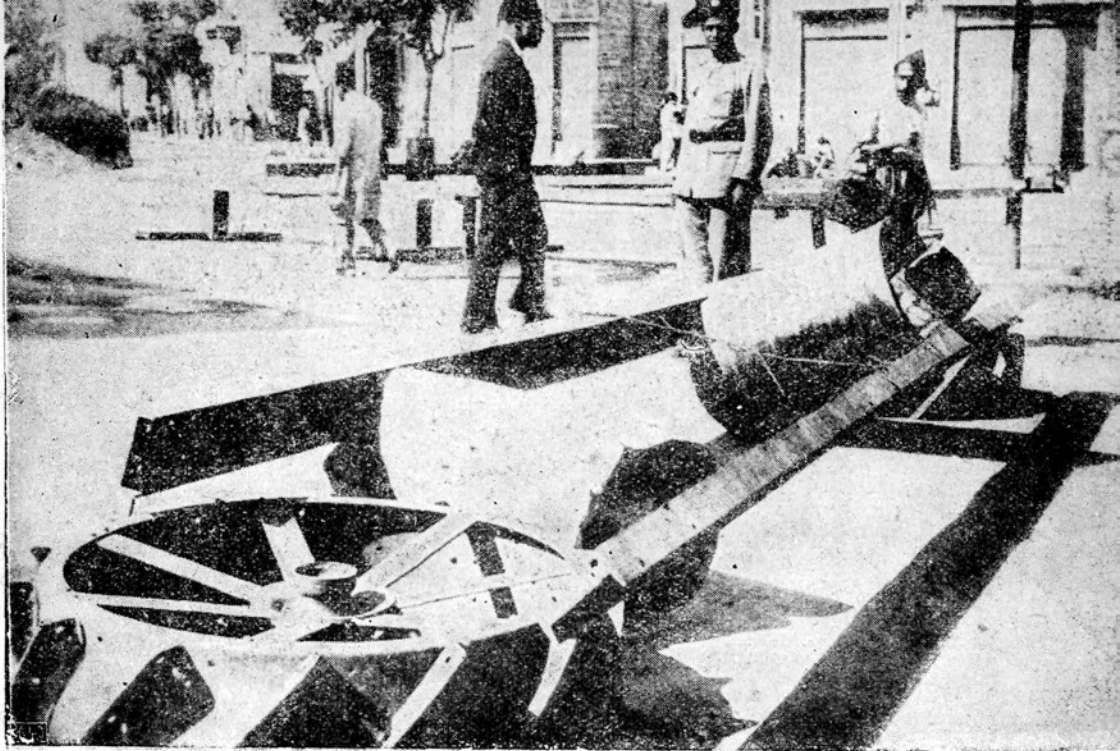
Kako doživlja dekleta ljubezen?

Angela Vode

Znana pisateljica in prosvetiteljica s. Angela Vode je izdala v založbi »Žena in dom« knjigo »Spol in usoda«, iz katere priobčujemo to poglavje, da opozorimo na njeno delo svoje bralke in bralce, da bodo lažje presodili nekulturnost napada »Slov. Delavca« na njo. Uredništvo.

Ljubezen je za večino deklet najmočnejše doživetje, kot da bi v svojem najglobljem bistvu slutile, da gredo nasproti svoji, od vekomaj jim določeni usodi. Zato doživlja

ženska ljubezen mnogo bolj celotno kot moški, zato je spolnost zanjo navadno nerazdružna z ljubeznijo. Le malo je žensk, ki se prvokrat zavestno in hote udajo moškemu brez ljubezni. Saj je resnica, da so šla dekleta v prejšnjih časih in da gredo še danes v zakon z drugimi interesi, o katerih so odločali večinoma starši, toda tudi te ženske so skušale podoživeti ljubezen, ki je včasih tudi v

resnici oživela, če so bili z mozeve strani količkaj dani pogoji za to.

Prvo ljubezensko doživetje, če ni samo površno ljubimkanje, spremlja pri dekletu vrsta čustev, ki prevzamejo vse njeno bistvo. Ta čustva so kakor kali v prvi pomladi, ki ožive in vzbrste, čim se jih dotakne topel žarek. Od prvega zorenja čakajo te kali v dekliški duši, ki jih sprva komaj od daleč sluti in ji prihajajo do zavesti le kot daljna melodija, kot nejasno hrepenenje po nečem, česar ne zna izraziti z besedami, kar še niti v njenih mislih ni zadobilo jasne podobe. Včasih zadostuje samo topel pogled, samo iskrena beseda in že se vzbudi v srcu tisoč odmevov, ki prepletajo misli in čustva in hotenje. To je prvo, romantično razdobje v ženski ljubezni, ki ga večina deklet kljub današnji neromantični dobi še vedno doživlja. To je doba čudovitih sanj, velikega upanja in vere v življenje in v človeka. To so trenutki, ko deklet verjame, da je fant, ki je slučajno prekrižal njeno življenjsko pot. edino pravi, najboljši in najpametnejši od vseh, trenutki, ko vsaka beseda o ljubezni pade na plodna tla. Saj njena čustva često ne najdejo odmeva, ali pa je le navidezen, toda toliko je hrepenenja, da ji zastre pogled na resničnost, ki se kaže sedaj v vse drugačni, vse lepši luči. Življenje dobi novo vrednost, odziv na vplive okolice, ki jo obdaja, je sedaj drugačen, bolj samostojen in bolj premišljen. Ljudje so postali v njenih očeh naenkrat dobri — ker je osrečujoče čustvo ljubezni napravilo dobro njo samo. Vse, kar jo obdaja, dobiva novo lice, njene oči se morda prvič odpirajo lepoti sveta.

Včasih pa se prikrade ljubezen v dušo mladega dekleta počasi, tako, da se sama ne zaveda svojega čustva. Z izmenjavanjem sorodnih misli se začne — in predno se deklet zave, ji postane ta skupnost življenjska potreba. Predno ji je jasno, da je to ljubezen, čuti, da jo do dna razume samo »on«, da je samo z njim mogoča duševna harmonija.

Mnoga dekleta ljubezen silno spremeni. Često se razvijajo v njih najboljše lastnosti, ki bi morda nikoli ne vstale, ko bi jih ne priklicala v življenje želja po dobroti in lepoti, ki spremlja vsako resnično ljubezen. Prav v tem je pozitivna vrednost ljubezni. Včasih se zdramijo v dekletu sposobnosti, ki jih ni niti slutila v sebi. Življenjska vedrina kljub vsem tegobam, pogum in vera vase in v življenje — te lastnosti so često osrečujoč delež zaljubljenega dekleta.

Ko je pisateljica Zofka Kveder v prvi srečni ljubezen-

ski zvezi došla v sebi to spremembo, je skromno priznala:

»Moja duša je bila kakor harfa. Kakor harfa z razglašeni strunami. Tisoč tonov je spalo v strunah, a nikdar niso vzplavali v svet.

Mene so bolele melodije, ki so spale v strunah moje duše. Kakor zaprti jetniki so hrepenele po svobodi. Bolele so me, a jaz jih nisem znala dvigniti. Kakor barve, ki jih ne vidiš, kakor pesem, katere ne slišiš, kakor nekaj, kar je in ni — taka je bila moja duša. Kakor harfa z razglašeni strunami. Tisoč lepote spi v strunah, a samo hripavi disakordi se trgajo v zrak, če se jih dotakneš.

Tedaj si prišel ti — ti umetnik. Kakor sonce si bil in vse je vzkliko. Dotaknil si se strun in zapele so nebeške himne in srce je vztrepetalo sreče.« —

Dekletu ljubezen še davno ne pomeni isto kot spolnost, tudi potem ne, ko se je že popolnoma jasno zaveda. V tem je razlika med žensko in moškim, čigar ljubezen se hitro in določeno usmeri na spolni odnos, dočim prevladuje v dekletu nedoločno hrepenenje, da bi jo imel nekdo rad, da bi zanj pomenila bitje, na katero bo z veseljem navezal svoje življenje. Vsa čustva, ki jih poraja ljubezen, se pri dekletu izlivajo v hrepenenje po sreči, ki prevzema vse njeno telesno — duševno bistvo, a ji k temu ni potrebno neposredno spolno doživetje. Mlajša dekleta mnogokrat izjavljajo, da se prvič sploh niso vdale zavoljo svoje lastne težnje, marveč le, da ugođe svojemu fantu.

Ženska se po spolnem združenju navadno še boj naveže na moškega, medtem ko se moški ženske kaj hitro naveliča, če je »dosegel svoj namen«. Morda temelji to ženinino nagnjenje k stalnosti v bistvu njene narave, v materinstvu. V njenem telesu se bo spočelo novo bitje, ki bo potrebovalo varstva in opore. In kakor živi ta težnja v ženski podzavestno in ima svoj izvor v njeni naravni nalogi, tako teži ženska k spolni ustaljenosti tudi zavestno zavoljo socialne ureditve. Oba činitelja, naravni in socialni, pa vplivata na duševnost ženske, ki s čustvom, voljo in spoznanjem teži za svojim ciljem, za srečo, ki jo pričakuje od skupnega življenja z možem. So moški, ki ne verujejo v žensko stalnost, toda ti ne poznajo ženskega bivanja. Naj bo ženska še tako propala, naj cinično zasmejuje lastna čustva — nekoč je gotovo sanjala čiste sanje prve ljubezni in njene želje se prav nič niso ločile od želja ugledne in dostojne zakonske žene, le njuna poznejša usoda je bila različna... Saj so izjeme, saj so tudi dekleta, ki se prvič vdajajo iz radovednosti, morda tudi

zgolj nagonsko, brez ljubezni, toda tem je prirojena nadmerno razvita spolnost ali pa so to zrele ženske, ki so se duševno že davno pripravile na to doživetje.

Včasih je težnja po ljubezenskih doživetjih iz radovednosti posledica branja osladnih romanov, ki v mlademu človeku ustvarjajo predstave, katerim ni resnično življenje prav nič podobno. Bralke takih knjig so navadno bolno razpoložene, ker nikjer ne najdejo tega, o čemer so

brale in sanjale. To so ženske, ki vedno tožijo nad tem, da jih nihče ne razume, da jih je življenje ogoljufalo. Da so tudi one same marsikoga ogoljufale, na to ne pomislijo. Dobro, da je teh »nerazumljenih duš« vedno manj, da gledajo dekleta vedno bolj trezno na življenje in da skušajo tudi s svoje strani zanesti v odnos do moža čim več iskrene in zdrave prirodnosti.

Judovski dovtipi

(Iz ljudske literature vzhodnih Judov.)

Dovtip in razni ljudje

Kmet se smeji trikrat, ako mu poveš dovtip: prvič, ko ga mu poveš, drugič, ko ga mu razložiš, in tretjič, ko ga razume.

»Gospod,« se zasmehi dvakrat: prvič, ko mu dovtip poveš, in drugič, ko mu ga razložiš; ne razume ga pa itak nikdar ne.

Častnik se nasmeji samo enkrat: ko mu dovtip poveš; kajti razložiti si ga ne da, razumel pa ga nikdar ne bo.

Ako pa Judu pripoveduješ dovtip, te bo prekinil? »Ah, kaj, to je že star dovtip!« — in ti ga bo on povedal bolje.

Najnovejše iz Instenburga

Dva Juda se srečata:

»Odkod prihajaš?«

»Iz Instenburga.«

»Iz Instenburga? Kaj je novega tam?«

»Kaj hoče biti novega? Prav nič.«

»Kaj — nič novega v Instenburgu?«

»Kaj jaz vem? — No, neki pes je lajal.«

»Pes je lajal? Kaj to pomeni, če laja pes v Instenburgu?«

»Kaj jaz vem? Ljudje so tekli skupaj in pes je lajal.«

»Kaj? Kako? Ljudje so tekli skupaj? Pes je lajal v Instenburgu? Hm... hm, kaj?«

»Kaj jaz vem? Tvojega brata so zaprli! Pa so ljudje vrelj skupaj in pes je lajal.«

»Mojega brata zaprli? Kaj se to pravi? Zakaj so ga?«

»Kaj jaz vem? Ponaredil je menice, pa so ga zaprli.«

»Moj brat da je ponaredil menice? To vendar ni nič novega!«

»No, saj sem ti takoj rekel, da ni nič novega v Instenburgu.«

Da bo prav!

»Kaj si tako zamišljen, David?«

»Premišljuje nekaj, pa si ne vem pomagati.«

»Kaj pa?«

»Kaj pa?«

»Vidiš: Kaj naj napravim s svojim fantom. Devet let je že star, pa ga še nisem dal vpisati v rojstno knjigo. Skoro ne morem več odlašati, pa ne vem, kako bi ga dal vpisati: če navedem, da je nekaj let mlajši, kakor je v resnici, se bojim, če ga vzamejo k vojakom, da bo že prestar, ko bo moral služiti; če ga prijavim starejšega, kakor je, bo prišel premlad na nabor, pa spet ne bo prav. Kaj naj napravim?«

»Morda bi bilo najpametnejše, če bi povedal njegovo pravilno starost?«

»E, vidiš, prav imaš! Poglej, pa to mi niti na misel ni prišlo!«

Dva lenuha

Dva Juda gresta v neko gostilno in skupaj najameta eno sobo. Prižgeta luč, se slečeta in ležeta. Oba sta pa pozabila ugasniti luč in se premetavata po postelji, ker pri luči ne moreta zaspiti. Čez dve uri pravi Samuel Davidu: »Veš, David, pa bi bilo le dobro, če bi ugasnila luč;

toda jaz sem prelen, da bi vstal.« David: »Jaz že ves čas mislim na to, pa sem bil prelen, da bi povedal.«

Žalostno sporočilo

Nekaj Judov igra karte. Hipoma zadene enega od njih kap in mrtev pade s stola. Ko so se opomogli od osuplosti, je bila prva njihova misel: kdo naj o tem obvesti njegovo ženo? Nihče ne mara sprejeti te neprijetne naloge. Končno se oglasi Jankel: »Pa pojdem jaz. Seveda ne bom kar tako padel v hišo. Počasi bom pripravil ženo.« — Jankel vstopi in začne: »Haje Bejle, ali že veste? Vaš mož je pri kartah zaigral 500 rubljev!« Žena si puli lase in kriči: »Naj ga hudič vzame, zapravljivca. Prekleti pes, da bi ga že hudič vzela!« — »Rekla ste, Haje Bejle, vaša prošnjaja je prišla do Boga, on je resnično umrl!«

Stalne cene

Jud pride v judovsko trgovino. Izbere obleko, ki mu ugaja, in reče trgovcu: »Poslušajte, jaz principiarno ne gliham' in plačam, kar zahtevate; toda povedati mi morate zadnjo ceno.«

Trgovec: »Tega vam ni bilo treba reči; jaz nimam navade, da bi rekel zadnjo ceno, ker v moji trgovini so same stalne cene.«

Kupovalec: »Kaj stane ta obleka?«

»Kaj stane? Ne rečem ne 30, ne 25, ne 20 rubljev; toda za manj kakor za 18 rubljev je ne dam.«

»Jaz ne rečem ne 3, ne 4, ne 5 rubljev, toda več kakor 20 rubljev pa ne dam.«

Trgovec pomočniku: »Hajm, zavij jo lepo!«

O Rotschildu mlajšem

Jud stoji na cesti, pa se pripelje mimo njega v elegantni kočiji mlad dečko. »Kdo je ta fantek,« vpraša Jud nekoga, ki gre mimo. »To je mladi Rotschild.« Jud zamišljeno: »Tako majhen še, pa že Rotschild!«

O Rotschildu starejšem

Dva Juda navihanca skleneta, da bosta šla prosit za milodar Rotschilda. Ko prideta do njegove palače, pravi prvi drugemu: »Veš kaj? Pojdi ti naprej. Jaz te počakam zunaj.« Vstopi in odgovori slugi. »Skromen milodar prosim.« Sluga ga pošlje k blagajniku in Jud ponovi svojo prošnjo. Blagajnik napiše listek, mu ga da in pošlje Juda k tajniku. Jud pride k tajniku, ta napiše nov listek za generalnega tajnika. Tako ga celo uro pešiljajo od Poncija do Pilata. Končno se znajde pri generalnemu ravnatelju. Ta vzame listek in ga spremi do vrat. Ko pride na cesto,

ga vpraša tovariš: »No, koliko si dobil?« — »Dobil nisem nič, toda povem ti, da takega reda, kakor je pri Rotschildu, še svoj živ dan nisem videl.«

Preveč Judov

Znan judovski bankir na Dunaju se je dal krstiti in postal je protestant. Veliko začudenje. Saj so protestante tedaj — v stari Avstriji — skoro prav tako po strani gledali kakor Jude. In znanec je vprašal novo pečenega protestanta:

»Zakaj se niste rajši pridružili vladajoči veri, katoliški?«

»Veste, kar odkrito vam bom povedal, zato, ker se mi zdi, da je med katoličani že preveč Judov.«

Kratka brzojavka

Mlada žena je povila fanta. Njen mož hoče sporočiti vesel dogodek njeni materi in koncipira to-le brzojavko: Fani srečno rodila — Sin. Brzojavko pokaže tustu; ta nejevoljen zmaje z glavo: »Tako se vidi, da nisi trgovec; kdo pa brzojavlja tak roman? Poglej samo, koliko nepotrebnih besed si napisal! Najprej imaš: Fani. Kaj se to pravi, Fani? Seveda Fani! Saj vendar ne bi poslal brzojavke, če bi katera druga rodila! Drugič: srečno. Kaj pa? Nesrečno? Če bi ne šlo po sreči, ali bi brzojavil? Tretjič: rodila. Kaj pa drugega? Ali je mar otrok iz nebes padel? In čemu pišeš: sin? Če se veseliš in še brzojaviš, je brez dvoma sin. Če bi rodila hčerko, bi gotovo ne bil tako vesel.«

Vlak je zamudil

Jud je nekoč zamudil vlak za dve minuti. Nato kriči in stoka: »Tako nujno sem se moral odpeljati! Pa mi vlak uide. Lepa kupčija bo šla po vodi! Joj, taka smola!« Pa ga vpraša drugi Jud: »Poslušajte, koliko ste pa zamudili?« — »Za dve minuti, pomislite, samo dve minuti!« — »Torej samo dve minuti prepozno ste prišli, stokate pa, kakor da bi za celo uro zamudili!«

Kontrolor

Jud se hoče peljati iz Kovna v Vilno. Gre na kolodvor in vpraša sprevodnika, če bo šlo brez voznega listka. — »Ne«, pravi sprevodnik, »danes ne, danes bo kontrolor v vlaku.« — »Kje je kontrolor?« vpraša Jud. — »Tam sedi.«

Jud gre h kontrolorju in ga vpraša: »Ali ste vi gospod kontrolor?« Ta ga nahruli: »Kaj te to briga, Jud, kaj in kdo sem jaz!« — »No, pa kaj se razburjate? Kaj sem vam pa škodoval? Povejte mi, prosim!« — »No, dobro, jaz sem kontrolor, no, in —?« — Jud vpraša dalje: »Ne bo-

dite hudi, gospod kontrolor; povejte mi, ali odpotujete s tem vlakom?« Kontrolor se spet razjezi: »Kaj te to briga?« — »Pa zakaj ste tako hudi? Kaj vam ni prav? Vprašam vas samo, če boste potovali s tem vlakom?« — »Seveda se bom peljal, pa kaj te to briga?« — »No, dobro, potem se pa jaz ne bom!«

Ena, dve, tri!

Častnik razlaga rekrutom bistvo komande: »Vsakdo mora storiti, kar se mu ukaže, točno, ne prej, ne pozneje!« To jim nekajkrat ponovi. »In sedaj bom napravil preizkušnjo, če ste razumeli, kar sem vam razložil o komandi. Postavite se vsi v eno vrsto; tako, mirno-no! Ko bom rekel tri — ena, dve tri — začnete vsi teči; pa da mi ne začne kdo prej teči! Ste razumeli?« — »Razumem!«

Rekruti nepremično stojé in čakajo na povelje. Častnik začne šteti: »Ena... dve...«

Ni še dobro izrekel »dve«, ko se spusti v tek neki judovski rekrut.

Poročnik ga ves besen nahruli: »Ali nimaš ušes? Ali nistem rekel, da bom štel do 'tri'? Zakaj si že pri 'dveh' tekel?«

»Gospod poročnik — pa to so vsi idioti; jaz pa sem vedel, da boste gotovo 'tri' rekli!«

Testament

Najbogatejši Jud v mestu je navadno tudi največji umazanec. Tako tudi ta, o katerem vam tu pripovedujem. Nikomur ni dal niti milodara. Nekega dne je hudo zbolel. Poklical je doktorja, ki je rekel: »Stanje je resno. Samo ena stvar vam še lahko pomaga: potenje; potem se lahko obrne na boljše.« In mu je zapisal zdravila za potenje. Bogatin jih je požiral in čakal na potenje kot na Mesijo.

Ko so Judi v mestu izvedeli, da mu gre slaba, se je v njih vzbudilo upanje, da bodo dobili kaj od njega za judovsko občino vsaj ob njegovi smrtni uri. In podala se je k njemu deputacija judovskih meščanov in ga nagovar-

jala, naj za vsak slučaj napravi testament. Bogatin jim je odvrnil: »Meni ni treba testamenta. Vse pripade mojemu edinemu sinu.« Deputacija mu izprašuje vest: »To ni prav; moraš napraviti testament in zapustiti nekaj judovski občini.«

Toliko časa so mu prigovarjali, da je pristal, da napravi testament in da zapusti judovski občini neko podrtijo, iz katere bi se dal napraviti kak azil za starčke ali podobno. Deputacija je bila vesela, da je vsaj toliko dobila od njega, in gospodje so sedli, da bi pisali. Ko so ravno začeli s pisanjem, pa vzklikne bogatin: »Stojte, ne pisati! Se že potim!«

Judi in antisemiti

Danes je po svetu vse polno nasprotnikov Judov — antisemitov. Pa poglejmo enkrat bliže, v čem je tista velika razlika med Judi in antisemiti? Vsak kristjan je antisemit. Če vprašate kristjana, kaj misli o Judih, bo brez oklevanja povedal: »Judi? Strašno ljudstvo, goljufi, tatovi, oderuhi.«

Pa ga vprašate dalje:

»Kaj pa mislite o Rosenzweigu?«

»A, Rosenzweig? Rosenzweigu se ne da nič očitati. Meni je šč! vedno na roko.«

»Kako se vam pa zdi Goldstein?«

»Goldstein? Boljši od marsikaterega kristjana. Pošten in pravi gentleman.«

Tako govore kristjani o posameznih Judih.

Če pa vprašate Juda, kaj misli o Judih, vam bo odgovoril: Judi so izvcljeno ljudstvo, moder, pameten, najboljši narod na svetu!

Pa ga vprašate o posameznikih:

»Kaj pa misliš o Berlu?«

»Kaj, ta pes? Tako zoprnega človeka menda ni na svetu. Pri pšenici me je ogoljufal, da je joj!«

»Kako ti pa ugaja Hersch?«

»Ta izmeček, ta lump!«

Tako govori Jud tudi o Rosenzweigu, o Goldsteinu, o vsakem posameznem Judu.

Misli o demokraciji

Tomaz G. Masaryk

Demokracija pomeni dva nasprotujoča si pojma, demos — pomeni ljudstvo, kratia — pa vlado. Demokracija je torej vlada ljudstva. Važno je pa, na katerem iz teh dveh pojmov leži naglas in poudarek, ali na ljudstvu ali na vladanju. Demokracija torej ne pomeni vladavine, temveč ljudsko samoupravo. Pri demokraciji gre samo za upravo, administracijo, medtem ko je zgolj vladanje več cilj aristokracije. Nasproti si stojita torej upravljajoča demokracija in vladajoča aristokracija.

Dandanes zahtevamo v pravi demokraciji najprej stvarnost v njeni upravi. Politika ne sme biti po naših pojmih samo neka spreminjajoča se umetnost, temveč v prvi vrsti znanost. Moderno demokratično gibanje je z znanostjo organsko zvezano, seveda ne z znanostjo učenjaških in profesorskih mandarinov. Naše geslo bodi: mislimo in opazujemo svet s političnega stališča!

Ves političen razvoj ima koncem koncev svoj izvor v npravstvenem presojanju, da je demokracija gibanje proti nasilju. Kaj pa je aristokracija drugega, kakor nasilje?! Borba proti nji, to je demokracija.

Pod današnjo demokracijo razumemo, v nasprotju s podobnimi starejšimi nazori, tisto gibanje, ki se je razvilo iz velike francoske revolucije. Z geslom: svoboda, enakost in bratstvo, je ta revolucija proglasila suverenost ljudstva nad absolutizmom in monarhizmom in s tem uzakonila naravne pravice človeka in državljana. Ta moderni demokratizem je enostaven in razumljiv in zgodovinsko uperjen proti aristokratski oligarhiji.

Demokracija pomeni: ljudstvo dvigati, ne se k njemu ponižati. Ne smemo se mu laskati in mu ustrezati s trenutnimi, kratkovidnimi priboljški po želji mase.

Zlo moramo premagovati z dobrim. Zavračati moramo vsako nasilje in sicer dosledno, drugače ne bomo prišli daleč. Braniti se smemo, to je potrebno in se tudi moramo braniti. V skrajnem slučaju tudi z železom, ali, izogibati se moramo aktivnega nasilja.

Monarhizem je najvišja stopnja aristokratizma. Tu gre toraj za razmerje med aristokratizmom in demokratizmom...

Demokratizem pozna ne samo politično enakost, ampak tudi gospodarsko-socijalno, moralno, religiozno in sploh duhovno enakopravnost. Ljudje si hočejo biti kolikor mogoče enaki. Neka gotova neenakost — po nadarjenosti, administrativnem položaju — se razume sama po sebi. Zahtevamo bratsko, ne samo pri kruhu, ampak tudi v pravicah, v izobrazbi, v morali in religiji. Ne sme biti aristokracije duhovnikov, učenjakov, politikov in kapitalistov. Z eno besedo: demokratizem je takorekoč religiozni svetovni nazor, ki se priznava k politični, gospodarski, duhovni in npravstveni enakosti.

Zahteve demokracije moramo na vseh poljih uveljavljati. Zmotno je misliti, da se pehamo samo za krušnim demokratizmom. Enakost in bratstvo moramo iskati povsod: v zakonih, v religiji, v morali in v vsem duhovnem življenju.

Zahtevamo demokratizacijo znanosti, npravnosti religije: zahtevamo vlado ljudstva nad teokracijo.

Demokratizem je torej v svoji skupnosti nov svetovni nazor. Kdor hoče biti resnični demokrat, mora postati nov človek.

IGRALSKI ABECEDNIK

I. M. Rappoport

V tej razpravi bomo podali osnovne zakone igralskega ustvarjanja, ki tvorijo v svoji celoti abecednik igralske umetnosti.

Podlaga vsake umetnosti je obvladanje osnov dotične umetnosti. Prav tako, kot ne bi bilo brez abecede ne tiskane besede, ne knjig, ne znanosti, je nemogoče v umetnosti brez poznanja njenih najenostavnejših zakonov ustvarjati umetniške like — in brez njih pa ni umetnosti.

Dokler ni bilo gramatike oderske umetnosti, je bila igralska umetnost odvisna od slučaja. Radi tega se seveda ni mogla enakovredno meriti s pesništvom, slikarstvom in glasbo.

Genialni utemeljitelj abecednika igralske umetnosti je K. S. Stanislavski.

Njegov učenec E. D. Vahtangov, najsijajnejši oderski človek naše dobe, režiser in pedagog obenem, je v večletnem delu skupaj s svojimi učenci preizkusil zakone, ki jih je odkril in utemeljil Stanislavski in zboljšal metodo za njih praktično uporabo. Po njegovi smrti (1922. l.) so njegovi učenci naprej proučevali temeljne zakone oderske umetnosti in vzgojili v igralski šoli, ki se imenuje po Vahtangovu, novo igralsko generacijo.

Pisec te razprave I. M. Rappoport, igralec v Vahtangovovem gledališču, je učitelj v tej šoli. Na enostaven, jasn in vsem razumljiv način razlaga osnovna načela igralske umetnosti, kakor so jih v Vahtangovovi šoli praktično uporabljali. — Upamo, da bomo s tem ustregli našim dramatskim odsekom in pripomogli, da dvignejo svoje delo. Vsa sledeča navodila naj vsi člani preberejo posamič, potem naj jih pa v dramatskem odseku skupno predelajo.

Uredništvo.

I.

Da razumemo, kako potrebno je pazljivo se baviti s katerokoli vlogo, je najbolje, da si pokličemo v spomin predstave, ki smo jih videli ali celo pri njih sodelovali. da jih skrbno premislimo in presodimo, kaj nam je pri njih ugajalo in kaj ne.

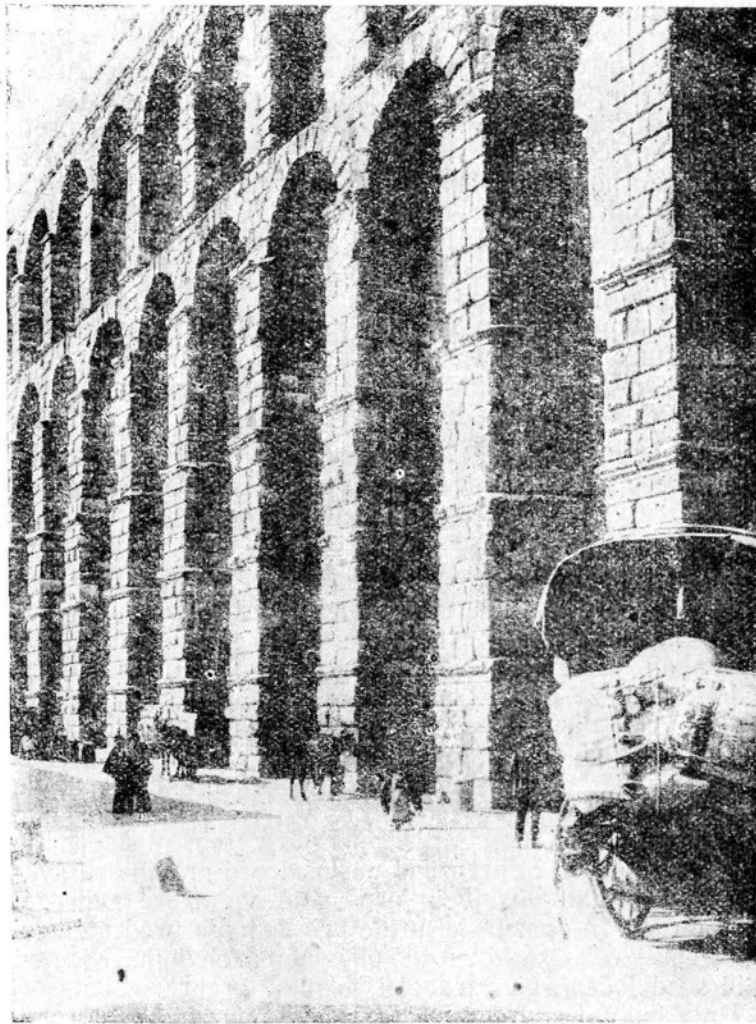
Če vidimo na odru igralca s negibnim obrazom, ki v zadregi ne ve, kam naj bi dal roke in noge, in se trudi, da bi jih skril, ali pa obratno radi istega občutka zadrege dela nemogoče grimase, se čez mero neprisiljeno obnaša in maha brez potrebe z rokami, tedaj lahko s polno gotovostjo rečemo, da tak igralec gledalcu ne ugaja. Isto lahko trdimo o igralcu, ki ne govori s »svojim«, ampak s spačnim, nenaravnim glasom, ki se nauči svojo vlogo na pamet in jo zdrdra, pa se pri tem ne ozira na besede svojih soigralcev; skratka slabo je to, če se v splošnem ne obnaša naravno, kakor bi se katerikoli človek v takih primerih v vsakdanjem življenju. Tak igralec je ali slab igralec, ali pa se za svojo vlogo ni pravilno pripravil, ker je mislil, da mora na odru nekaj »predstavljati«, da bo s tem gledalce spravil v smeh ali v grozo. Tako ne smemo igrati, takega igralca si ne smemo vzeti za vzgled!

Spomnimo se še na igralca, ki nam je ugajal. Njegovo igranje je v direktnem nasprotju s prej opisanim igranjem. Noge in roke mu niso napoti, ne dela nepotrebnih grimas, jasno in naravno gleda na stvari, ki ga na odru obdajajo in na svojega soigralca, posluša, kaj mu ta reče, odgovori mu tako, kot da bi govoril s svojimi lastnimi in ne na pamet naučenimi besedami, smeje se naravno, se ne pači, da bi nas pripravil do smeha (če to zahteva vloga), v strahu zavpije tako, kot da se je v resnici ustrašil. Z eno besedo: če analiziramo igro tega igralca, pridemo do zaključka, da nam ugaja zato, ker mislimo, da se lahko vse, kar se z njim godi na odru, zgodi tudi v resničnem življenju.

Toda vse te pomanjkljivosti — lesenost ali pretirano gibanje telesa, spačen glas, nepazljivost na soigralčeve besede itd. — še daleč ne dokazujejo, da je igralec slab in da bolje ne zna igrati. Često je vse to le znamenje, da se ni znal pripraviti za vlogo, da je poenemal likega slabega igralca, ali pa je nevede in nehote pri obdelovanju

vloge hodil po napačni poti. Isti igralec lahko mnogo bolje in pravilneje igra, če najde pravilno pot.

Poizkusili bomo v kratkem povedati, kako se iznebimo teh napak, ki ovirajo pravilno odersko delo in vodijo do slabega predvajanja vloge.

Edini v Španiji ohranjeni vodovod starorimskih graditeljev se nahaja v mestu Segovia

Organska pozornost

Če opazujemo človeka v vsakdanjem življenju, vidimo, da se giblje enostavno, prosto in naravno. Pri vsakem človeku in pri sebi vidimo, da je pozornost vedno in brezpogojno koncentrirana na karkoli že. Če delamo, je koncentrirana pozornost na delo! če smo tega dela vajeni in ga delamo mehanično, mislimo pri tem na katerokoli drugo stvar. V tem slučaju koncentriramo pozornost na svoje misli. Če počivamo, se nam zdi, da ni pozornost koncentrirana na prav nobeno stvar. Toda to se nam le zdi. Dejansko pa se v naši zavesti neprestano menjavajo najrazličnejše misli. Mislimo n. pr. na vreme, na knjigo, ki smo jo brali, na včerajšnji časopis, ki ga nismo prebrali do konca. In medtem, če vzamemo zadnji primer, ko se spomnimo tega časopisa, vstanemo, ga vzamemo v roke in do konca preberemo (mimogrede naj ugotovimo — k temu se bomo še povrnili — da ima vsako dejanje v življenju, ta zakon velja tudi za oder — svoj vzrok). Tako je pozornost vsakega človeka vedno v večji ali v manjši meri usmerjena na neki predmet. Ta življenjski zakon velja tudi za oder.

Čutila in predmet pozornosti

Organi pozornosti so:

1. Vid (gledamo).
2. Sluh (slišimo, poslušamo).
3. Tip (v prvi vrsti v rokah, v koncih prstov; nekaj primemo, se česa dotaknemo).
4. Vonj (vohamo).
5. Okus (jemo, pijemo).

To, na kar je usmerjena naša pozornost, bomo imenovali predmet (objekt) pozornosti. Prav tako kot v življenju, mora biti tudi na odru pozornost vedno organsko koncentrirana na neki določeni predmet.

Razlika med pozornostjo v življenju in ono na odru obstoja v tem, da smo v življenju ali hote pozorni (če se silimo, da koncentriramo pozornost na kakršenkoli predmet, n. pr. če delamo, beremo itd.), ali pa nehote, ko se naša pozornost neodvisno od volje bavi s kakim predmetom. Na odru pa moramo organe naše pozornosti hote, premišljeno voditi, jih usmeriti na predmete, ki smo jih sami izbrali kot vloge odgovarjajoče.

Prvi pogoj za nastop na odru je, da smo sposobni obvladati svojo pozornost in jo premišljeno koncentrirati na predmet, ki smo si ga sami določili.

Rekli smo že, da smo pri opazovanju človeka v vsakdanjem življenju videli, da je njegova dejanja povzročil ta ali oni vzrok in da so usmerjena na dosego določenega namena.

Napetost mišic

Predstavljajmo si pa, da neki človek vidi, da ga opazujejo, ali pa, da sami čutimo, da nas nekdo pazljivo opazuje. V tem slučaju se obnašanje človeka izpremeni: postane mu neprijetno in nerodno. Moti ga, če čuti, da je opazovan, posebno še, če čuti, da ga opazuje več oseb. Kdorkoli je že govoril na kakem shodu ali sestanku, ali pa je tam opazoval govornika, ve, da gledalci oziroma poslušalci vzbudijo v govorniku nekak čut zadrege. Glas ga ne uboga, gibi postanejo prisiljeni, neprosti, ne najde pravih besed itd. Toda čim bolj se vživi v svoj govor, čim bolj koncentrira nanj svojo pozornost, tem močnejša je v njem želja, da bi prepričal poslušalce o pravilnosti svojih misli, toliko hitreje in uspešneje se otrese zadrege. Gotovo ste že opazili, da pride pri nastopih pred gledalci do trenutka, ko se govornik popolnoma obvlada. Njegovi gibi so določeni, glas trdnejši, postane prepričevalen.

Prav isti čut zadrege pred gledalci povzroči pri igralcu tiste nerodne gibe, tisto nepotrebno lesenost ali če vzamemo obratni primer, tisto mahedravost telesa, o kateri smo v začetku govorili.

Pozornost in mišice

Kakor v prejšnjem primeru govornik, se lahko tudi igralec znebi telesne, mimične in glasovne krčovitosti, ki jo bomo imenovali napačna napetost mišic, če zna premišljeno koncentrirati svojo pozornost na določen predmet.

Predno se začnemo baviti z analizo vloge, z določbo značaja, ki ga naj predstavljamo, moramo narediti nekaj vaj, ki nam bodo omogočile praktično uporabiti vse, o čemer smo sedaj govorili.

Naučiti se moramo pripraviti za delo material, iz katerega bomo zgradili svojo vlogo.

Toda iz česa se sestoji ta material? Iz nas samih, iz našega obraza, telesa, glasu, misli in čustev, z eno besedo, iz našega celokupnega organizma. Le tedaj bo podajanje neke vloge prepričevalno in resnično, kadar bo igralec doživljal vsa tista čustva, ki jih doživlja po avtorju ustvarjena oderska oseba.

Če hočemo obvladati življenje na odru, se moramo v prvi vrsti naučiti premišljeno in hote koncentrirati svojo pozornost. Začnimo z najenostavnejšimi primeri.

Skupina, ki sodeluje v dramskem tečaju, sedi v prostoru za gledalce. Član skupine gre na oder, vzame v roke poljuben predmet — predmet pozornosti — in ga ogleduje. Vodja tečaja in vsi člani to opazujejo. Ne ogledujte si predmeta brez zanimanja, tudi se ne delajte, kot da bi nekaj opazovali, ampak potrudite se, da se boste za predmet tako močno zanimali, da bo pozornost organsko postala vaša resnična pozornost, tako, da boste res videli vse posameznosti tega predmeta, da ga boste pozneje lahko na pamet rekonstruirali!

Če svojo pozornost res koncentriramo na izbran predmet, sami čutimo, kako se izgublja ali vsaj občutno zmanjšuje fizična napetost, ki jo je povzročila zadrega, ki smo jo čutili, ko smo stopili na oder.

Nikar ne mislite, da se s temi vajami oddaljujemo od dela za vlogo. V skoraj vsaki vlogi je kako mesto, ki zahteva, da kako stvar natančneje opazujete, da n. pr. berete knjigo, gledate soigralcu v obraz itd.

Istotako moramo vaditi ostala čutila.

Najprej sluh. Član krožka stopi ali sede pred ostale člane in začne poslušati. Zopet moramo poudariti, da se ne sme samo pretvarjati, kot da posluša. Poslušati mora z zanimanjem in sicer ne vsakega poljubnega glasu, ampak mora naperiti svojo pozornost na natančno določeno glas. Če n. pr. posluša to, kar se godi za zidovi, zunaj na cesti, mora poizkusiti ujeti vsak najmanjši šum, ki se od tam sliši. In le tedaj, če se boste v resnici potrudili in koncentrirali svoj sluh na dani predmet pozornosti (šum iz ceste), bodo drugi videli in vi sami čutili, da so vaše mišice postale fizično proste.

(Se bo nadaljevalo)

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Združenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 627 podružnic po raznih krajih Amerike.

**Premoženja nad
7,500.000 dolarjev**

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.

Lawndale Ave., Chicago, Ill.

KNJIGE IN LJUDJE

Ob novi knjigi dr. Gosarja

Dr. Andrej Gosar, *Gospodarstvo po načrtu, njegove naloge in problemi*, izdal in založil socialno-ekonomski institut v Ljubljani. — Mnogo obetajoč naslov, ki mu pa ne odgovarja vsebina. Ker je knjižico izdal socialno-ekonomski institut (= SEI), bi človek pričakoval, da bo ta razprava plod študijev in raziskav SEI o potrebi načrtnega gospodarstva pri nas, o panogah, ki naj jih predvsem obseže, o težavah, ki jih je treba pri tem premagati, o smernicah, ki se jih je treba držati. Toda nič konkretnega ni v njej. To je splošna teoretična razprava, kakršne je človek lahko bral v revijah posebno v letih zadnje hude gospodarske krize. Poleg tega je v njej mnogo netočnosti; o potrebi kakšnega načrtnega gospodarstva pa prej spravi človeka v dvom, kakor da bi mu dala voljo za nadaljnje razglabljanje o tem problemu, ki ga je dala današnja doba. Ker pisatelj tega namena ni imel, se pravi, da je ta njegov spis zgrešil svoj namen.

Dr. Andrej Gosar govori najprej o smislu in uspehih liberalnega kapitalističnega gospodarstva, o katerem pravi:

»Zgodovinsko je gospodarski liberalizem zrasel iz odpora proti fevdalnim in cehovskim omejitvam; poleg tega je bil utemeljen v potrebah modernega tehničnega razvoja... brez modernega liberalnega gospodarstva mnogih važnih iznajdb najbrž vobče ne bi imeli.« Ta trditev je zanimiva za tistega, ki pozna dosedanje nauke dr. Gosarja.

Potem ko pisatelj omeni tudi slabe strani tega gospodarstva, kakor izkoriščanje delovne moči in divjo konkurenco in ko oriše razvoj podjetniških kartelov, trustov in koncernov, se povzpne k trditvi, da so tudi delavske strokovne organizacije škodovali razvoju povojnega kapitalističnega gospodarstva: »Podobno so tudi delavske strokovne organizacije s svojo mezdnó politiko marsikje neugodno vplivale na razvoj modernega gospodarstva. Razmeroma visoke mezde, ki so jih zlasti po vojski tu in tam izvojevale, so podjetnike silile, da so svoje obrate tehnično kar najbolj zracionalizirali. Posledica tega pa je bila, da je stroj zopet pričel izpodrivati delavce ter jih metati na cesto.«

Iz tega se vidi, da dr. Gosarju sploh ni znan pomen strokovnih organizacij. Kar pa se tiče racionalizacije, nimajo strokovne organizacije na njej ne zasluge, ne krivde, ker bi prišlo do nje tudi, če bi ne bilo strokovnih organizacij. Drugič sama racionalizacija po sebi ne povzroča brezposelnosti, kakor je ne povzroča stroj.

V tretjem poglavju govori avtor o propadanju gospodarskega liberalizma in o ideji gospodarstva po načrtu. V tem poglavju zasledimo med drugim tudi to-le neresnico, da so se avtarkične gospodarske politike »oprijele domala vse važnejše države«. Ali predstavljata Italija in Nemčija »domala vse važnejše države«? Menda že, ker sicer ne bi pozabil avtor angleškega imperija, Amerike, Francije itd.

Nato preide dr. Gosar na »naloge in probleme gospodarstva po načrtu«. Ta problem postavlja on tako-le:

.... »Zaradi tega je eden glavnih največjih problemov smotrno organiziranega, obči blaginji zares prilagojenega narodnega gospodarstva vprav ta, kako vse gospodarsko življenje, ki je in bo ostalo v načelu zasnovano na stremljenju po čim večjem dobičku, tako organizirati in urediti, da bo vendarle v kar najpopolnejši meri ustrezalo potrebam in zahtevam resnične obče blaginje.« Dr. Gosarju potemtakem ni znana gospodarska zgodovina, v kateri smo imeli dobe, ko so delali ljudje za svoje potrebe, pa ne za kopičenje dobičkov. Zato pa »stremljenje po čim večjem dobičku« ni nobena absolutna, večna stvar.

Če se vprašanje tako napačno postavi, se seveda ne da rešiti. Zato se pa Gosarjeva knjiga konča s tem-le zaključkom:

»Še to naj pripomnim in poudarim, da bo za trajni uspeh in usodo ideje gospodarstva po načrtu največjega pomena, ali jo bomo znali modro uvajati in zadrževati v pravih, realnim potrebam in zahtevam ustrezajočih mejah. Drugače se bo kaj kmalu pojavil odpor, ki se bo končal z zmago novega gospodarskega liberalizma.«

„Slovenski odmevi“ o Ivanu Cankarju

V božični številki časopisa beograjskih Slovencev »Slovenski Odmevi« je Oskar Šavli napisal o Ivanu Cankarju daljšo razpravo, v kateri pravi med drugim:

»Politično življenje je bilo tedaj polno bojev med tradicionalnima taboroma na Slovenskem, med konzervativnim, toda načelno odločnim rimskim katolicizmom in malomeščanskim liberalizmom, ki se že po prvih udarcih umika v patetično in abstraktno narodnostno občutje in doživljanje. Toda že so se pričele v domovini gibati nove družbene plasti, slovenski proletariati. Z njim se je vtihotapil

v naše življenje tretji faktor, socializem. In eden prvih, ki ga je zagrabil in potegnil za seboj, je bil Cankar.

Cankarjeva pot v slovensko javno življenje je spolzka podtikani, spodtikani, zasmehovanj, jeze, celo sovraštva. Bajtarski sin je. To in borbena narava ga privedeta dokončno v tabor socialne demokracije in že se začno vrstiti spisi iz življenja proletariata. Ljubezen odseva iz njih. Ne abstraktna, ne neživljenjska, saj ni glasnik propadajoče družbe. Konkretna je, življenjska, saj je glasnik delovnih ljudi.

KNJIŽEVNOST

Najlepši socialistični roman v svetovni literaturi je Nexö-jev »Osvajalec«, ki je zdaj izšel v celoti v slovenskem prevodu Franca Albrechta pri založbi »Hram«. Ta roman mora imeti vsaka delavska knjižnica.

Frančè Kidrič, Prešérn, II. del: življenje pesnika in pesmi. Ta dolgo pričakovani drugi del je že izšel in Tiskovna zadruga kot založnica nam ga je poslala v oceno. (Večina slovenskih založb nam svojih izdaj ne pošilja v oceno.) Obširno oceno dela prinesemo kasneje. Danes rečemo samo to, da je ta knjiga delo, mimo katerega ne sme nihče, ki hoče govoriti o slovenski kulturi. To je prva izčrpna biografija največjega našega pesnika.

Knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani je izposodila v 1938. letu 62.985 knjig, od tega 30.214 slovenskih, 1.607 srbohrvatskih, 30.444 nemških in 720 v drugih jezikih. Znanstvenih knjig se je izposodilo 7.332.

Knjižnica Del. zbornice v Mariboru je izposodila lani 39.545 knjig, od tega 17.563 slovenskih, 1.316 srbohrvatskih, 20.346 nemških in 320 v drugih jezikih.

Delavska knjižnica v Celju, ki je začela lani poslovati, je izposodila 1.496 knjig.

Naše delavstvo in gledališče. Ljubljanski delavci precej pridno obiskujejo dramo in opero, odkar je gledališka uprava dovolila 50-odstotni popust. Prosvetni odsek Del. zbornice je izdal doslej 2650 potrdil za polovične vstopnice.

Angleška literatura v l. 1938. Lansko leto je izšlo v Angliji 12.209 knjig, dočim jih je

1937. l. izšlo 17.137. Nazadovani so najbolj romani: 4687 proti 5097 v letu 1937. Pomnožile so se pa knjige, ki vsebujejo memoare (spomine) in biografije (življenjepise).

DELAVSKA PROSVETA

Zvezina skupščina »Vzajemnosti« bo v Ljubljani 5. marca, kakor smo že zadnjič sporočili.

Pokojni Albin Prepeluh, publicist se je v svoji oporoki z lepim volilom spomnil naše delavske kulturne zveze »Vzajemnost«.

Kranj. Delavsko kulturno društvo »Vzajemnost« zadnje polletje ni moglo aktivno delovati. »Vzajemnost« ni imela niti prostorov, ki jih potrebuje za svoje prireditve. Že prej je bila velika hiba v tem, da so bili

Kaj pa slovenstvo in jugoslovanstvo. V znamenitem govoru 1913. leta v Mestnem domu se je priznal za pristaša socialistične stranke, ki se je edina izrekla za politično združenje jugoslovanskih narodov preko habsburškega okvira.

Jugoslovanstvo torej in sicer v pozitivnem pomenu besede, to je bil nacionalno-politični program Cankarja. Jugoslovanstvo napredno predvojne mladine, ki je videla v njem pozitivni faktor v svoji borbi proti Dunaju, v svoji borbi proti nacionalnemu in socialnemu zatiranju slovenskega ljudstva. Bila je to revolucionarna mladina s Cankarjem na čelu, ki ni mogla najti uresničenja svojih hotenj v avstro-ogrskem mozaiku, mladina, ki si je postavila za program osvoboditev, jugoslovanstvo v smislu borbe za svobodo, enakost in bratstvo. Ta mladina in njen glasnik Cankar je bila daleč od modernih koncepcij in interpretacij jugoslovanstva, ki niso nič drugega, kot ideološki odsev materijelnih interesov posameznih grup v slovenski družbi, ki pa nima razen imena s slovenskim ljudstvom, njegovimi resničnimi potrebami, njegovim življenjem in hotenjem, nič skupnega.

Končajmo s Cankarjem: »Ako pride kedaj do združitve jugoslovanskih narodov in ne samo moja vroča želja je, marveč tudi moje

društveni prostori v neposredni zvezi z gostilniškim lokalom, kar je odbijalo članstvo od aktivnega delovanja, kakor tudi delavstvo sploh od posejanja prirediteljev. Sedaj se je posrečilo dobiti od g. dr. Crobatha nove društvene prostore in so sedaj bolj izglejdi, da si bo delavska kultura uspešneje utirala pot med kranjsko delavstvo. Te nove društvene prostore bo kranjsko delavstvo imenovalo »Cankarjev dom«, saj se bo v njih širil Cankarjev duh in slišala se bo Cankarjeva beseda, ki bo iz zavednih in nezavednih vzgajala sodobne ljudi, borce za pravico.

Dne 8. januarja se je vršil v »Cankarjevem domu« članski sestanek »Vzajemnosti«, ki je pokazal prvi vzpon delavske kulture in nezdravega ozračja, v katerem se je prej dušila. Videlo se je, da so člani dramatičarji že prav krepko prišli za delo. Prva otvoritvena prireditev »Vzajemnosti« bo Cankarjeva proslava, katere prav iz zgoraj navedenih vzrokov ni bilo mogoče prej prirediti. Za tem pride na oder vesela burka nato pa socialna drama.

Na članskem sestanku je bilo tudi sklenjeno, da se 22. januarja 1939 ob 9. uri vrši redni občni zbor, da bo s tem tudi odbor »Vzajemnosti« prerojen stopil v novo kulturno življenje.

Redni občni zbor je potekel v najlepšem soglasju. Predsednik s. Vehovec je po otvoritvi podal poročilo o delovanju društva v pretečenem letu, iz katerega je bilo razvidno, da so tehnične zapreke onemogočile društvu aktivno delovanje. Temu poročilu primerni sta bili tudi poročila tajnika in blagajnika. Soglasno je bila sprejeta lista novoga odbora, v katerem so povečini vsi člani starega odbora. V imenu zveze je pozdravil občni zbor ter obenem podal svoje poročilo njen tajnik s. Korošec. Za podružnico SGRJ je pozdravil s. Škerbinc. Novi odbor si je zadal nalogo, da vsestransko poživi društveno delovanje, kar mu je sedaj vsled novih društvenih prostorov omogočeno. 5. februarja smo imeli lepo Cankarjevo proslavo.

Kranj. Naša »Vzajemnost« je priredila lepo uspelo Cankarjevo proslavo v novi dvorani, ki so jo postavile in prav posrečeno opremile naše delavske organizacije v Kranju. Na proslavi so sodelovali dramatski odsek in govorni zbor »Vzajemnosti«, godba glasbenega društva v Kranju in posamezniki. Mačkovo posvetilo Cankarju ju recitiral s. Pnavst, Cankarjevo »O domovina!« in »Konec« je občuteno recitiral s. J. Vehovec, predaval o Cankarju je pa s. Štukelj. Vsi so se dobro izkazali. Zdaj, ko imamo svojo dvorano, bomo imeli večkrat prosvetne prireditve in upamo, da bo dvorana vsakokrat polna.

prepričanje, da do tega združenja res pride — tedaj se to ne more izvršiti drugače, kakor, da se združijo enakopravni in enakovredni bratje.«

Primerna pesem

O Otonu Župančiču in njegovem aktualnem zadržanju je v decembru govorila Ljubljana. Njegova zadnja pesem »Obup«, objavljena v »Zvonu« razodeva tisto razpoloženje:

Trudna

peša

motna voda,

kot brez struge,

kot brez dna;

blatna, ostudna,

gosta kreša,

ščavje

ji prepleta

tl.

Celje. »Vzajemnost« se najtopleje zahvaljuje vsem, ki so prispevali v denarju ali blagu in s tem omogočili, da je prirediteljev na Silvestrovo lepo izpadla ter prinesla društvu gmotnih sredstev, ki so potrebna za izvajanje kulturnega programa. 22. januarja smo imeli lepo Cankarjevo proslavo.

Guštanj. Dne 15. januarja 1939 je guštanjka »Vzajemnost« priredila svečanost v spomin Ivanu Cankarju. Na sporedu je bila 3. in 5. slika iz kolektivne drame »Hlapec Jernej in njegova pravica«, pevske točke, recitacije. Nastopila je tudi jeklariška godba. V predavanju je očrtal lik Ivana Cankarja s. M. Mencelj iz Šoštanja. Prireditelje je jako dobro uspela.

Velenje. »Vzajemnost« je na praznik dne 6. in v nedeljo, dne 8. januarja vprizorilo v dvorani »Rudarskega doma« v Velenju ljudsko žaloigro v 6. dejanjih »Bratomor na Metavi«. Obe predstavi sta izredno dobro uspeli, ker sta kar najbolj zadovoljili navzoče občinstvo. Dvorana je bila obakrat nabitno polna. Med odmori je igral šele pred dobrim mesecem ustanovljen tamburaški odsek. Igralci so podali svoje vloge odlično. Vsa čast požrtvovalnosti igralcev in režiserju s. Znoju.

Št. Vid nad Ljubljano. I. prosvetni večer naše »Vzajemnosti« je bil 7. januarja in je nad vse pričakovanje uspel: polna dvorana in dobra izvedba vseh točk. Predsednik društva s. Demšar je s primernim govorom otvoril prvi prosvetni večer. S. Štukelj iz Ljubljane je v svojem predavanju razložil važnost samoizobrazbe za delavstvo. Na sporedu prireditve so bile tudi recitacije, pevske točke, tamburaši in pa Sinclairova enodejanka »Vlomilec«. Gledalci so bili z vsem programom nad vse zadovoljni. Započeto delo naj se nadaljuje z vsem navdušenjem in vztrajnostjo.

Senovo pri Rajhenburgu. »Vzajemnost« je dne 5. decembra 1938 priredila Miklavžev večer, na katerem je bilo obdarovanih 50 revnih otrok rudarjev in brezposelnih. Ob tej priliki je bila uprizorjena enodejanka »Naša deca«, katera je tudi odraslim zelo ugajala. Ob tej priliki je bila šolska dvorana nabitno polna občinstva, ki je posetilo prireditelje s svojimi maliki. Vsi so bili hvaležni za obdarovanje, ki ga je financirala »Vzajemnost« in ZRJ.

V nedeljo, dne 15. januarja je dramski odsek »Vzajemnosti« vprizoril zgodovinsko igro »Noč na Hmeljniku«. Vsi igralci so podali svoje vloge odlično in prikazali dogodek iz Napoleonove dobe na gradu Hmeljniku. Obisk je bil dober.

Tezno. Naš dramski odsek društva »Vzajemnost« je dne 7. januarja 1939 uprizoril v dvorani gostilne Felič na Tezmem Petro-

vičevo veseligo »Vozel«. Uspeh je bil dober.

Poročila sta se s. Franc Beutl in s. E. Knezova, člana »Vzajemnosti« v Hrastniku. Čestitamo.

Dobrunje. »Vzajemnost« je na praznik sv. Štefana, dne 26. decembra 1938 uprizorila v dvorani g. M. Jeriha v Zadvoru spevoigro v 3. del. »Kovačev študent«. Vsi igralci so svoje vloge podali dobro. Dvorana je bila nabitno polna občinstva.

Zabukovca. 15. januarja smo imeli krasno uspelo proslavo Ivana Cankarja. Februarja nas spet obišče s. Štukelj.

Borovnica. Del. kult. društvo »Vzajemnost« sklicuje drugi redni letni občni zbor v nedeljo, dne 26. februarja 1939 ob 15. uri v društveni dvorani (Laze 15) Borovnica. Vsi člani in tudi nečlani udeležite se v polnem številu. — Odbor.

T O I N O N O

Zmaga na ljubljanski univerzi. — Pri volitvah v »akademsko akcijo« so se združili na eno listo napredno in svobodoljubno misleči akademiki vseh struj in so dobili 620 glasov. Lista pripadnikov JRZ je dobila 505 glasov.

Koliko Italijanov živi izven meja svoje države? Po neki prilično točni statistiki prebiva v Evropi izven meja italijanske države 1,5 milijonov Italijanov, v Severni Ameriki 4,7 milijonov, v Južni Ameriki 3,5 milijonov, v Severni Afriki 250.000, v srednji Ameriki 10.000, ravno toliko v Rusiji in na Kitajskem ter 30.000 v Avstraliji. Zadnje čase zbira Italija te svoje izseljence ter jih postopoma kolonizira v svojih kolonijah, posebej v Libiji, kamor jih je do sedaj priselilo okoli 20.000. Ker Libija meji na Tunis, katerega zahteva Italija zase, izgleda, da ta država naseljuje v svojih kolonijah svoje državljane z prozornim namenom, da bodo ti hujše njihova predstraža v slučaju kakoga oboroženega napada na francosko kolonijalno posest.

Šolska vzgoja in oboroževanje. Anglija je v letu 1937. trikrat toliko dala za oboroževanje kot pa za šolsko vzgojo. Francija petkrat toliko, Italija desetkrat toliko.

Kako se trguje z orožjem? Podatki o izvozu italijanskega orožja so znani le do leta 1936, toda že iz teh se opazi zanimivost, da je bil glavni kupec — Sovjetska Rusija. V letu 1934 je Rusija prevzela 63,7 odstotkov italijanskega izvoza zornega materiala, v letu 1935 pa 38 odstotkov. Naslednjega leta so lificacije prenehale, vendar je zanimivo, da je vprav tega leta postala glavni odjenalec sosed sovjetske Rusije Rumunija, ki je prevzela tretjino italijanskega izvoza orožja.